

Васіль Ткачоў

Незвычайны дыктант

Апавяданні

Мінск

“Мастацкая літаратура”

2004

НЕПАСЛУХМЯНАЕ МЫЛА

Максімка мыецца ў ваннай . Адзін. Як дарослы. Але больш займаецца ён тым, што ловіць мыла, якое зусім не слухаецца – выслізвае з рук, нібы забаўляецца з хлопчыкам:

– А-га, паспрабуй злаві! А вось і не зловіш!

Максімка такіх жаргачкаў не разумее, на вочках выкругліліся слязінкі. Неўзабаве ён пачынае румзаць. Падыходзіць мама: бяда ж! Яна глядзіць на малога і нічога не разумее.

– Што з табой, сынку? – пытае.

– Мыла... не слухаецца, – паказвае хлопчык на кавалачак мыла, які плавае на вадзе.

Ён апускае руку ў вадку і...ловіць мыла! Максімка моцна заціскае яго ў кулачку і шчасліва ўсміхаецца: калі мама побач, то і мыла слухаецца.

КАЊФУЗ

Максімкаў дзед жыве ў вёсцы. Ранняя вясной, калі яшчэ не было работы на агародзе, бабуля сказала яму:

– З'ездзі ў Гомель, унуку яблыкаў і журавін завязі. А я ўжо сама тут карову і парсючка дагледжу.

Дзед прывёз поўную торбу розных вясковых ласункаў. Як толькі данёс? У яго ж, у дзеда, няма адной рукі – з вайны вярнуўся з пустым рукавом.

Усе абрадаваліся дарагому госцю. А найбольш – Максімка.

Назаўтра тата з мамай пайшлі на працу, а яны, малы і стары, засталіся ўдвух. Чыталі казкі, глядзелі кінафільм. Максімка і заснуў перад тэлевізарам у крэсле, а дзед патупаў на кухню. «Пакуль унучак спіць, – падумаў, – памыю посуд. Прачнецца ён, а талеркі і лыжкі будуць чысценькія – можна і абедаць».

Нязручна мыць посуд адной рукой, але дзед сяк-так прылаўчыўся. І раптам адна талерка выслізнула з рукі і разбілася. Прысеў дзед на табурэцік, шкадуе: такая прыгожая талерка была.

Тут Максімка прачнуўся, прыбег на кухню, суцяшае:

– Не бядуй, дзядуля. Тага казаў калі б'ецца посуд, то гэта на шчасце.

– Шчасця, канечне, у тым мала, што я талерку разбіў, але ж і бедаваць надта не трэба, – пагадзіўся дзед і пагладзіў унука па галаве. – Няёмка мне, канфуз атрымаўся.

Максімка паднёс да ракавіны табурэцік, ускараскаўся на яго і пачаў мыць посуд.

– А ты, дзядуля, пасядзі, – сказаў ён. – Табе цяжка. Каб у цябе было дзве рукі, як у мяне, тады б і ты мне дапамог... А такі канфуз з кожным можа здарыцца.

Дзед назіраў за унукам і сцешна ўсміхаўся.

ПАДЗЯКА

Міколка едзе з тагам у тралейбусе. Хлопчык сядзіць у яго на каленях і разглядвае, што робіцца на гарадской вуліцы. А там падае мяккі сняжок, усцілае бялюткай коўдрай дарогу і тратуар, спяшаюцца дзядулі і бабулі, таты і мамы, хлопчыкі, дзяўчынкі, а побач з імі, бывае, шнуруе і кудлаты сабачка – такі ж беленькі, як і сняжок. Тады Міколка зайдросціць таму, у каго ёсць сабачка.

Дзядуля, які ўвайшоў у тралейбус на чарговым прыпынку, папрасіў Міколкавага тату пракампасціраваць білет на праезд. Хлопчык апярэдзіў тату – першы працягнуў насустрач дзядулевай руцэ сваю маленькую далоньку:

– Давайце я!

Дзядуля ўсміхнуўся Міколку, падаў квіток:

– Калі ласка, хлопчык!

Міколку няпроста дацягнуца да кампосцера, але выручыў тата: падняў яго сваімі джымі рукамі, пачакаў, пакуль сын уставіць квіток у кампосцер. Малы ўвесь напружыўся: так стараўся націснуць кнопку. Потым хлопчык сам і падаў білет дзядулю. Той узяў, усміхнуся і сказаў:

– Дзякуй табе, унучак! Вялікі расці!..

Дома Міколка вячэраў і нават не здагадаўся, што сёння ён зрабіў добрую справу.

Наперадзе ў хлопчыка такіх спраў будзе, пэўна, шмат: жыццё ў яго толькі пачынаецца.

ПІСЬМО

Мікола захварэў. І так сур'ёзна, што палажылі яго ў бальніцу: з хваробай не жартуюць. Ляжыць хлопчык у пакойчыку пад бялюткай коўдрай, сяброў успамінае і дужа шкадуе, што не ходзіць, як яны, у школу.

Думаў, думаў пра аднакласнікаў Мікола і заснуў. А ў гэты самы час і сябры прыбеглі праведаць яго.

– Нельга будзіць, – строга сказала медсястра. – Няхай больш спіць, тады хутчэй паправіцца.

Прыціхлі хлопчыкі і дзяўчынкі. Разважаюць: Новы ж год заўтра, павіншаваць трэба Міколку. А як? Паштоўкі няма.

І яны прыдумалі.

Прачнуўся хлопчык, падышоў да акна, і на ягоным твары ўспыхнула шчаслівая ўсмешка. На снезе было вытаптана: «Міколка! З Новым годам! Папраўляйся! Чакаем!»

І хоць подпісу пад гэтым незвычайным пісьмом не было, хлопчык здагадаўся, хто павіншаваў яго са святам.

ЗАДЗІРЫ

Юраська сядзеў у пакоі і назіраў, як на двары, пад клёнікам, разгараецца бойка: два чубаценькія вераб'і счাপіліся, ажно пер'е ляціць.

«Можа, дурэюць? – падумаў хлопчык. – Але быццам не, не падобна. Сапраўдная бойка».

Юраська ніколі не бачыў, каб так біліся вераб'і. Пэўні – дык гэта іншая справа. Нездарма ў народзе кажуць: «Счাপіліся, як пеўні ўсё роўна».

«Што ж яны не падзялілі?» – зацікавіўся Юраська і яшчэ пільней пачаў прыглядацца да задзіраў. «Ага, вось з-за чаго бойка ўсчалася! – зразумеў хлопчык. – Адзін верабей знайшоў недзе хлебную скарыначку, а другі, відаць, дужэйшы і больш нахабны, рашыў адабраць».

Вераб'і заўзята дзяўбалі адзін аднаго.

«Не, самі яны не памірацца, – упэўніўся Юраська. – Трэба ім дапамагчы».

Ён адчыніў кухонную шафку, набраў поўную жменю круп і сыпануў праз акно задзірам. Вераб'і мігам разляцеліся ў бакі, потым агледзеліся, пасямлелі, сышліся і дружна пачалі сілкавацца. Ды так, што адно хвосцікі ўпрысядкі захадзілі.

Юраська глядзеў на іх і радаваўся: ён не толькі памірыў птушак, а і крыху дапамог ім у такую халодную зіму. «Добра было б кармашку зрабіць», – падумаў хлопчык і вырашыў, што пра гэта пагаворыць з тамам увечары.

СІНІЧКА-ПАШТАЛЬЁН

Запомнілася Янку, як аднойчы дзядуля сказаў пра сінічку, якая на акно села: «Яна, унучак, паштальён буз сумкі: прыносіць вестку, што госці будуць. Шкада, сказаць не можа, хто прыедзе.» У той вечар і сапраўды госць быў у хаце – дзядулеў брат прыехаў з суседняй вёскі.

Мароз на дварэ пякучы, боязна і за парог вьйсці. А тут яшчэ бабуля настрашыла:

– Не ўздумай, унук, па вуліцы бегаць, а то вушы ў кішэні прынясеш.

– У кішэні? – здзівіўся Янка.

– Адмарозіш – і адваляцца, быццам ледзяшы тыя. Шкада ж пакідаць будзе: як-ніяк – свае вушы. Так што сядзі дома, у цяпле.

Янка прахукаў ў заінелай шыбіне “вочка” і пазірае, што робіцца на вуліцы. Кот Васька каля нагі палашчыўся, потым на падаконнік скокнуў,

таксама стараецца ў Янкава “вочка” паглядзець. А на вуліцы – нічога асаблівага. На санках і то рэдка хто праедзе. Сабакі не бегаюць – холадна і ім, у будках хаваюцца. Янка гладзіць Ваську, той заплюшчыў ад задавальнення вочы, замурыкаў. Добра яму. А Янку сумна. Пабегаць бы! Але ж і вушэй шкада. Трэба слухацца бабулю, яна кепскаму не навучыць. І дзядуля на ферме затрымліваецца. Янка думае пра маму – нешта яна не едзе. Ды і сінічка не прылятае да акна – забылася.

– Сінічка, сінічка, прыляці! – просіць Янка.

І сінічка быццам пачула хлопчыка. Падцяцела да акна, зірнула на Янку, на ката Ваську праз “вочка” ў шыбіне – і хуценька знікла.

Калі прыйшоў з фермы дзядуля, Янка адразу ж пахваліўся: была сінічка.

І сапраўды, мама прыехала, але позна ўвечары, калі Янка ўжо спаў.

ПРАГНОЗ НАДВОР'Я

Мінуў яшчэ адзін дзень. Засталося тры, і ён, Дзяніс, пойдзе ў школу. Нарэшце. Надакучыла хварэць. Ну яе, хваробу.

Некаторыя думваюць, што лепш хварэць, чым вучыцца. Спярша, калі папраўдзе, дык і ён так думаў. Але ж дома – сумоцце, якога свет не бачыў. Мама на рабоце, бабуля гатуе на кухні ды глядзіць свае серыялы. Дзед Уладысь таксама заняты справай: у яго на цэнтральным гарадскім рынку ёсць сваё месца, дзе ён прадае людзям розныя жалазякі – ад цвіка да свірнавага замка.

Пра дзеда Дзяніс ведае няшмат: бабуля пазнаёмілася з дзедам у санаторыі, з таго часу ён і жыве з імі разам.

Дзяніс ляжыць на канапе, прыхінуты коўдрай, уцягвае носам востры пах смажанага мяса, які точыцца з кухні, дзе тупае-грукае бабуля. Ляжыць і думае: “Эх, каб уключыць відэамагнітафон”.

Нельга. Ён – дзядулеў. Бабуля, зразумела ж, не дазволіць. Абавязкова скажа: “Ты што, неслух малы, зноў прагноз надвор’я хоча пачуць? Не звязвайся ні з дзедам, ні з магнітафонам. Так лепш будзе. Пацярпі. Мама ж абяцала табе: збярэ грошай і купіць”.

Хм, дзеда Уладысь. Скнара – што з яго возьмеш? А пра надвор’е – дык гэта праўда. Прасіў ужо: дай паглядзець, дзядуля, магнітафон. Лепш і не пытаўся б. Зашастаў, насупіўшыся, з кухні ў пакой, з пакоя на кухню, пыхкаў, бы самавар: “Дай паглядзець, бач ты! Дай! Як ўсё проста. А хто мне даў? Хоць раз, га? Я ж, каб сабраць грошай на гэтую штуковіну, на сваім базары гібеў і ў саракаградусны мароз, і смажыўся, бы на патэльні, у спёку. А вам – дай. Што ж тады будзе з відаком, калі я кожнаму пачну даваць? Я ж для сябе купіў рэч. Для сябе. Не, я не забараняю: пры мне глядзі. Пад кантролем. Не шкада. Але без мяне і не думай браць яго”.

Ды не толькі адзін магнітафон шкадуе дзед Уладысь – усё. Што ні папросіць у старога Дзяніс, у адказ той пачне

расказваць яму пра надвор'е, гнілое і гіблае, у якое яму давялося зарабляць грошы.

– Есці будзеш? – выглядвае з кухні бабуля Юля.

Дзяніс круціць галавой: не.

– Будзеш! – павышае голас старая і знікае.

Яна прымусіць. Хлопчык ведае. Зараз прыб'яжыць з талеркай і лыжкай і будзе сілком піхаць ежу ў рот. Не адаб'ешся. Прыбегла. Так і ёсць. Толькі не з лыжкай – з відэльцам. І пачынае карміць унука. Упарціцца дарэмна, даводзіцца праз сілу каўтаць мяса з блінамі. Бабуля задаволеная: для хворага чалавека апетыт нармальны, можна мірьшца. Яна даядае апошні блінец і загадвае дзянісу:

– Спі!

Так можна ўсё на свеце праспаць. Хлопцы, канешне ж, гуляюць на дварэ, ходзяць на секцыі. А яму – спаць?

Хоць бы дзед Уладысь хутчэй вярнуўся. З ім весялей. А яшчэ лепш, каб у яго з'явілася жаданне паглядзець фільм па відэіку. Тады б і ён прымасціўся побач. Толькі, праўда, фільмы ў яго амаль усе індыйскія. Але ж у Дзяніса ёсць некалькі і сваіх касет – баявікі! “Ну, давай цяпер тваё паглядзім, – пад добры настрой прапаноўвае дзед Уладысь. – А то пасля індыйскага кіно мне і самому пець ды скакаць хочацца”.

Хлопчык усё ж заснуў. І прысніўся яму дзед Уладысь. Быццам ён сядзеў у тэлевізары, модна апрануты, чыста паголены, і знаёміў гледачоў з прагнозам надвор'я. Спыніўся толькі, калі затрэнькаў тэлефон. Тады прачнуўся і ён, Дзяніс. А тэлефон і праўда званіў. Бабуля Юля размаўляла, охала і ахала, а пасля сказала Дзянісу:

– Бяры дзедадава кіно. Глядзі. Ён ужо, пэўна, наглядзеўся са сваім базарам... Забралі ў бальніцу разам з жалязакамі. Паеду забяру яго чамадан ды адвязу якую адзежу. Бяры, бяры ўключай кіно.

Хлопчык не зварухнуўся, толькі шырока адкрытымі вачамі глядзеў на разгубленую бабулю.

Сёння ён упершыню пашкадаваў дзеда Уладыся.

НЕЗВЫЧАЙНЫ ДЫКТАНТ

Алесь дрэнна піша дыктанты: памылка на памылацы. Каб хлопчык трохі падцягнуўся, настаўніца параіла часцей пісаць дыктанты дома.

Вечарам Алесь прынёс тату падручнік і сказаў:

– Дыктуй, тата. Буду вучыцца пісаць без памылак.

Тата ахвотна дыктуе, Алесь старанна піша. І так некалькі дзён запар. А потым тата адклаў падручнік убок.

– Садзіся, сыноч, пішы, – сказаў ён. – Сёння буду дыктаваць на памяць.

Алесь выводзіць сказ за сказам: «На дварэ адліга. Радасна свеціць сонейка. На вуліцы з’явіліся лужыны. Я не магу прайсці міма, абавязкова ўлезу ў ваду...»

Алесь глянуў на тату:

– Ты пра каго гэта так?

– Пішы, сыноч, пішы...

Алесь працягвае пісаць: «Прыйдзеш дадому ўвесь брудны, мокры – вось маці і работа. А яна хацела адпачыць...»

– Дрэнны дыктант ты, тата, прыдумаў, – пачырванеў да вушэй Алесь.

– Нічога я не прыдумаў, – сказаў тата.

Вечарам, зрабіўшы ўрокі, Алесь вырашыў, што заўтра ён напіша зусім іншы дыктант.

РАЎЧУК

Максімка прыехаў разам з мамай у вёску да бабулі на выхадныя дні. Больш затрымлівацца ім ніяк нельга: маці на працу трэба, а хлопчыку ў дзіцячы садзік. Мама дапамагае

бабулі па гаспадарцы, а Максімку дазволіла пагуляць на дварэ. Хлопчык абрадаваўся: на дварэ цяпер хораша, прыгравае веснавое сонейка, пасвятлелі аблачынкі на небе, а лёгенькі ветрык лашчыць твар.

– Вось-вось і раўчукі пабягуць! – рада цёпламу надвор’ю і бабуля, якая выйшла пакарміць курэй .

“Цікава, – падумаў хлопчык, – калі ж нарэшце тыя раўчукі пабягуць? Заўтра? Ці пазней? А можа, яны і сёння надумаюць пабегчы? Вось было б здорава!” Максімка любіць назіраць, як раўчукі спяшаюцца з прыгоркаў у нізінкі, з нізінак – у канавы, а там так шырока разліваюцца, што і беражкоў такога мора хлопчык не бачыць. Як летась было...

І што дзіўна: Максімка знайшоў раўчук! Кволенькі, зусім тоненькі, быццам шнурок , ён сачыўся па лядку перад самым ганкам, не спяшаўся, падоўгу выбіраў сабе дарогу. Максімка рашыў дапамагчы раўчуку. Ён знайшоў трэсачку і пракалупаў ёю ў лёдзе канаўку, потым працягнуў яе далей і радаваўся, калі яна зноў хуценька напаўнялася вадой, а раўчук бег шпарчэй.

Хлопчык, шчаслівы і радасны, зазірнуў у хагу, каб пахваліцца, што знайшоў раўчук, а калі вярнуўся, то разгубіўся: раўчук уцёк ад яго пад снежны стажок, дзе грэліся на сонейку сытыя куры.

– Не сумуй, – сказала мама, якая выйшла ўслед за сынам.– Раўчук уцёк, каб з’явіцца ў іншым месцы і парадаваць яшчэ каго-небудзь.

СТРАШНЫ СОН

Калі да мамы прыходзяць госці, Свягланка кідае ўсе свае гульні-забавы і не адыходзіць ад дарослых.

– Свягланка, ідзі пагуляй, нам з цёцяй пагаварыць трэба, – кажа мама дачушцы.

Святланка насупіцца, але далёка не адыходзіцца, стане паблізу, каб было чуваць., аб чым размаўляюць дарослыя, і робіць выгляд, што займаецца нечым сваім, а сама вуха наставіць, слухае...

Неяк цётка Валя, маціна сяброўка, заўважыла:

– Святланка, у цябе вырасце вялікае-вялікае вуха. З такім вухам ніхто замуж не возьме. Непрыгожа падслухоўваць.

Дзяўчынка спалохалася: а што, калі і праўда такое вуха вырасце? Яна ўвесь вечар думала пра гэта і, лежачы ў ложку, уявіла, якое вялікае можа вырасці вуха. Такое вялікае, што будзе перашкаджаць пісаць на ўроку, а Данік будзе паказваць на яго і здэкліва смяцца: паглядзіце, паглядзіце, якое вуха ў Святланкі!

Дзяўчынка ўсхліпнула і... прагнулася. Яна дакранулася да аднаго вуха, потым да другога і супакоілася – гэта ж толькі сон...

ПАМ ОЧНІКІ

– Парэж хлеб. Абедаць пара, – сказала мама тату.

Тата ўзяў нож і пачаў рэзаць хлеб. Адрэзаў лустачку і здзіўлена паглядзеў на нас:

– Каторы гэта з вас так нож навастрыў? Ты, Паўлік

– Не, татачка, не я! – спалохана адказаў брат.

– Ты, Міша?

– Не, я не вастрыў.

– Тады, відаць, гэта Таніна работа, – сказаў тата і дакорліва паківаў галавой. – Эх, якія з вас хлопцы – нажа навастрыць не можаце! Бярыце прыклад з Тані!

– Гэта я навастрыў, тата! – узрадаваўся Паўлік.

– Ён хлусіць! Гэта мая работа, – сказаў я.

– Абодва, значыць, вастрылі. Гэта і відаць. – Тага паклаў на стол вышчарблены нож і сказаў: – Цяпер бярыце яго і самі рэжце хлеб.

За сталом зрабілася ціха, а тага ўсміхнуўся...

ВАЖНЫ СУСЕД

Яшчэ адзін дом-прыгажун вырас у нашым горадзе. Цагляны, шматпавярховы, з вялікі вокнамі! Навасёлы рады: будуць жыць амаль у самым цэнтры сталіцы.

Радуецца і Міхаська: на адной лесвічнай пляцоўцы з ім жыве генерал. Гэта дзякуючы яму, генералу, Міхаська апынуўся ў цэнтры ўвагі хлапчукоў усяго двара.

Хлапчукі падыходзяць да Міхаські, па чарзе вітаюцца з ім за руку, цікавяцца:

– Дома генерал?

– Не прыехаў яшчэ, – важна адказвае Міхаська, нібыта і на самай справе ведае, куды паехаў генерал, у колькі гадзін вернецца. Можна нават падумаць, што Міхаська ў яго ад’ютант.

– Сёння на “Волзе” паехаў?

Міхаська спаў, калі па генерала прыехала легкавушка. Аднак з выглядам дасведчанага чалавека адказвае:

– На “Волзе”!

Хлапчукі пэўны час маўчаць.

Байчэйшы, Петрык, нарэшце пытае:

– А ці праўда, Міхаська, што твой сусед з пісталета страляе, як алімпійскі чэмпіён?

– Генерал усё ўмее рабіць, – кажа Міхаська. – Ён нават дывізію можа ў бой павесці, во!

– А роту? – дапытваецца Петрык.

– І роту, – адказвае Міхаська, а сам думае: “Што больш – дывізія ці рота?”

Хлапчукі, як тыя верабі, доўга шчабяталі перад акном генеральскай кватэры. Іх усё цікавіла: і што на службе робіць генерал, і як ён жыве. Рашылі ў акно заглянуць.

Акно высока ад зямлі, так проста не заглянеш.

Петрык прыгнуўся, загадаў самаму маленькаму хлапчуку:

– Станавіся, Сяргейка, мне на спіну. Ты лёгкі.

Сяргейка спрытна залез на Петрыкаву спіну, прыпаў да шыбіны.

– Кажы, што бачыш, – прыспешвалі Сяргейку. – Ці вочы ад усяго разбягаюцца? Там ёсць на што паглядзець?

Сяргейка пачаў пералічваць:

– Стол стаіць. У куце ложак. Яшчэ бачу канапу, тры крэслы...

Не злзячы з Петрыкавай спіны, Сяргейка з дакорам глянуў на Міхаську:

– А ты казаў: жыве – цар! Усё, я і ў нас.

Ён саскочыў на зямлю, заявіў:

– Хлус ты, Міхаська, хоць і сусед генералаў.

Хлапчукі таксама накінуліся на Міхаську:

– А яшчэ хваліўся, што за руку з генералам вітаешся.

– Дома ў яго бываеш, чай п’еш.

– Эх ты!

І хлапчукі разбрыліся па двары.

...Міхаська пачуў, як за спіной зарыпела тармазамі легкавушка. Ён азірнуўся. З машыны выйшаў генерал. Але чамусьці ў цывільным адзенні, пры гальштуку, на галаве – капялюш. “Калі ў цывільным, дык такі, як усе, – здзівіўся Міхаська. – Як і мой тага”.

І яшчэ Міхаську было прыкра, што хлапчукі назвалі яго хлусам. Ён жа сапраўды думаў, што генералы не такія, як усе. І вось што выйшла з гэтым суседствам...

Пачакайце – Міхаська, можа, яшчэ будзе чай піць з генералам. Пэўна, будзе, раз яны – суседзі.

ШЧАСЛІВАЯ

Паўлікава мама працуе на фабрыцы, дзе робяць самыя смачныя цукеркі. Хлопчык зайдросціць ёй: там, відаць, шмат цукерак адразу можна з'есці. «Шчаслівая наша мама. Эх, мне б там працаваць!» І зусім ужо не разумее ён сваю маму, калі яна кажа, што нават і не глядзіць на тыя цукеркі. Дзівачка!

Хлопчыку мала гадкоў–усяго пяць, але ласунок ён добры, і калі ранкам мама спяшаецца на працу, малы завіхаецца каля яе: то чаравікі паднясе, то паясок ад сукенкі або напамніць ёй, каб не забылася яму з бабуляй купіць у краме што-небудзь смачненькае. Пра цукеркі ж – ні слова...Хітрунчык малы, а! А мама прытуліць малога сябе, чмокне на развітанне ў шчаку, усміхнецца:

– Шчаслівая я не таму, што цукеркі раблю, а што маю такога добрага сыночка, як мой Паўлік. Відаць, я і на працу спазнілася б і не паспела для дзетак нарабіць цукерак, каб ён мне не дапамагаў апрацаваць, як вась і сёння.

Паўлік вельмі чакае, калі мама вернецца з работы. І не таму, што яна купіць яму што-небудзь смачненькае, а таму, што мама шчаслівая з ім.

КАПРЫЗА

У нядзелю ўся наша сям'я збіралася ў госці да дзядзькі Мішы – на дзень нараджэння.

Мы прыбраліся ў свае святочныя касцюмы. Назбіралі ў гародчыку прыгожы букет кветак.

– Дзеці, – паклікала нас маці, – ідзіце абедаць.

– А мы ў дзядзькі Мішы паабедзем, – сказала Маня.

– Да дзядзькі Мішы мы пойдзем аж пад вечар. Так што сядайце за стол.

– А што мы будзем есці? – спытаў Паўлік.

– Торт? – паглядзела на маму сястрычка.

– Не, я прыгатавала варэнікі.

Наша мама гатуе вельмі смачныя варэнікі – з тварагом, салодкія. Мы ўзялі па адным, а Паўлік зірнуў на стол і насупіўся.

– Бяры еш, сыноч, – сказала мама.

– Не хачу варэнікаў, хачу халвы.

– Няма ўжо, скончылася, – адказала мама.

– Двай схаджу куплю.

Мама дала Паўліку грошы, і ён пайшоў. Але неўзабаве вярнуўся з пустымі рукамі.

– Сёння ж выхадны ў краме. Заўтра куплю...

– Не, – выйшла з кухні мама, – давай грошы, бо заўтра ты ўжо будзеш абедаць разам з намі.

– А дзе мае варэнікі? – зірнуў хлопчык на пустую талерку.

– З’елі Маня з Мішам. А ты дакапрызіўся, сыноч.

Паўлік захлімкаў:

– Я больш не буду так... Ніколі...

МАСТАК

Максімка малое. Алоўкам. Потым падыходзіць да бабулі, паказвае:

– Адгадай, што гэта?

Бабуля задумваецца. Выручае сам Максімка:

– Мухі.

– Сапраўды, мухі, – пагаджаецца бабуля.

А потым прыгрэла сонейка, стала цёпла ў хаце, і на вокнах запоўзалі мухі. Бабуля завойкала, узяла анучу і пачала выціраць вокны, потым падаконнікі.

Максімка пачырванеў і сказаў:

– Гэта я намаляваў гэтых дрэнных мух. Больш не буду, бабуля... Прабач...

САКРАТАРКА

Дзынкнуў тэлефон. Алеся адразу ж падбегла да палічкі, на якой ён стаіць, зняла трубку, спытала:

– Алё! Вам каго?

– Мне, Алеська, пакліч, калі ласка, бабулю. Але спярша – добрай раніцы табе!

– Добрай раніцы, – адказвае дзядуля і кліча бабулю.

Бабуля размаўляе па тэлефоне, а малая гуляе з лялькамі.

Потым зноў зазваніў тэлефон. Алеся зняла трубку, паслухала і паўшэптам сказала:

– Бабулю паклікаць не магу: яна спіць. На канапе. А тата з мамай на працы...

І паклала трубку.

Бабуля ўсміхнулася, узнялася з канапы, падыйшла да Алеся, лёгенька абняла яе за плечы:

– Сакратарка ты мая. Пайшлі, пайшлі палуднаваць. Пачастую я цябе варэнікамі: пакуль ты дзяжурыла каля тэлефона, я і прыгатавала іх. Без цябе аніяк не справілася б.

ГАСПАДАР

Толік прыехаў разам з татам у горад, да дзядулі і бабулі. Тата доўга ў гасцях не забавіўся, вярнуўся ў вёску. Ён працуе інжынерам у калгасе. А Толіка пакінуў на ўцеху старым: няхай пажыве з імі, весялунчык.

Некалькі дзён Толык хадзіў з дзядулем у парк на атракцыёны, ласаваўся марожаным. І нават дапамагаў бабулі на кухні – гагаваў суп. Быў вясёлы, давольны, але аднаго дня раптам нечага насупіўся, аж слязінкі на вачах выкругліліся.

Бабуля захвалявалася:

–Што з табой, у нучак?

Толкі захлімкаў. Потым загаварыў, выціраючы далонькай слёзы:

– А як жа там... дома? Ці пакармілі карову? Ці даі трусам буракоў? І сабака Жук, можа, галодны? А хто курэй з градак прагоніць? Я ж туг...

Дзядуля з бабуляй ледзьве сучешылі ўнука. А назаўтра ён зноў захлімкаў. Дзядуля нічога не сказаў, толькі ўздыхнуў і адвёз Толіка ў вёску, да бацькоў.

– Гаспадара вам прывёз, – сказаў.– Прымайце!

ЯК СОН ЗНАЙШЛІ

Дзед Васіль ўстаў рана, паглядзеў на ўнука, паправіў коўдру, якая спаўзла на падлогу.

– Спі, унучак. А мой сон недзе згубіўся...

Максімка пачуў дзедавы словы, працёр вочы кулачком:

– Дзядуля, а дзе твой сон згубіўся?

– Дзе, пытаеш? Я і сам не ведаю. Ляжу, а не спіцца, усё ўспамінаю розныя здарэнні, перабіраю ў памяці. А ты чаму не спіш? – хітравата прыплюснуў вочы дзед.

– Не ведаю, – пакруціў галавой Максімка, а потым прапанаваў: – А давай сёння твой сон пашукаем?

– Добра, – згадзіўся дзядуля.

Яны дапамаглі бабулі накарміць парсючка, курэй, сабаку, а пасля і самі паснедалі.

– Ну што ж, пайшлі, унучак, мой сон шукаць, – першы ўзняўся з-за стала дзед Васіль.

Яны выйшлі на двор, узялі кош і пакіравалі на вуліцу. Шырокая вясковая вуліца вывела іх на вузенькую сцежку, якая бегла полем, а потым звярнула ў лес. Там спявалі птушкі. Павольна, быццам на парашуціках, падалі долу першыя жоўтыя лісточкі.

– Дзядуля, глядзі, што я знайшоў! – пахваліўся Максімка і паказаў баравічок.

Грыбоў назбіралі поўны кошык. Дадому лясныя дарункі нёс дзед Васіль. Максімка толькі зрэдку браўся за дужку, падсабляў. Прыгупалі ў вёску, адчулі, што нагаміліся. Ды вось цікава: абодва, здаецца, зусім забыліся, чаго хадзілі ў лес. Здаецца – сон шукаць, а назбіралі грыбоў. Селі на лавачку каля хагы, адпачываюць Дзед сядзеў-сядзеў ды неўпрыкмет і вочы заплюшчыў – заснуў. Выглянула з веснічак бабуля, убачыла поўны кошык грыбоў, далонямі пляснула ад здзіўлення.

– Цішэй, бабуля, – шэптам папрасіў Максімка. – Дзед сон знайшоў!

ГУЗАК

У Юраські з’явіўся на лбе гузак – вялікі і балючы, што дакрануцца нельга. Прыйшоў Юраська са школы дадому і ўсё адварочваецца: хавае ад бабулі свой гузак. Ды ад яе не схаваш.

Глянула яна і рукамі пляснула:

– Гора ты маё! Ці хоць раз вернешся са школы, каб я за валяр’янку не хапалася?

Юраська хлюпнуў носам.

– Што здарылася зноў? – строга спытала бабуля.

– Загледзеўся па дарозе і – у дрэва, – мацней захлюпаў носам Юраська.

– Заб’ешся калі-небудзь, – уздыхнуда бабуля.

– Не заб’юся, – супакоіў яе Юраська.

Бабуля, божкаючы, накапала ў лыжку валяр'янкi.

Зрабіўшы ўрокі, Юраська вышмыгнуў на вуліцу.

Яго абступілі сябры, здзівіліся:

– Адкуль у цябе гузак? У школе ж не было.

Юраська чамусьці не ўспомніў пра дрэва, у якое нібыта стукнуўся лбом. Прыдумаў іншую байку:

– Ды на балконе... спатыкнуўся.

Ну спатыкнуўся, дык спатыкнуўся–ім, сябрам, усё роўна. Пабеглі разам гуляць-забаўляцца.

Калі надакучыла гуляць, Юраська сеў на лаўку. Побач праходзіла аднакласніца Насця. Ubачыла гузак, завойкала:

– Ой! Адкуль ён у цябе?

Юраська зморшчыўся, махнуў рукой:

– Ды так, напалі...

– Хто?– насцярожылася Насця.

– Ды хлопцы... Ты іх не ведаеш.

– А што вы, цікава, не падзялілі?

– Ваенная тайна!– шапнуў Юраська.

Вечарам, калі сабралася ўся сям'я, Юраська сказаў, быццам на балконе спатыкнуўся. Пачуўшы гэта, бабуля зноў накапала ў лыжку валяр'янкi: хлус расце! А назаўтра ў школе Юраська забыўся, што гаварыў сябрам пра гузак, і паскардзіўся: напалі хлопцы з суседняга двара, ледзь адбіўся. Сябры зарагаталі. Юраська пачырванеў: зусім забытаўся ён з гэтым гузаком.

Гузак жа на лбе з'явіўся вельмі проста. Па дарозе са школы захацелася Юраську паласавацца яблыкамі ў суседскім садзе. Ускараскаўся на дрэва, пацягнуўся рукой, каб сарваць самы прыгожы яблык, і ... паляцеў уніз.

Але ж каму пра гэта скажаш?

ДЗЯДУЛЕВА ТАЙНА

Дзядуля і Максімка прыйшлі ў сад, каб сабраць парэчкі. Вялікі куст быў густа абсыпаны чырвонымі ягадамі. Раптам побач на яблыні трывожна замітусілася, заспявала пліска. “Чаго гэта яна?– насцярожыўся дзядуля.– Відаць, недзе паблізу гняздо. Вось і баіцца, каб не знайшлі. А птушаняткам, бач ты, дала каманду, каб маўчалі, не выдавалі сябе”.

Дзядуля не памыліўся: толькі ён адхінуў галінку, як убачыў у гняздзе птушанятак. Яны выцягвалі кволенькія шыйкі і спалохана глядзелі на чалавека. Дзядуля зірнуў на ўнука:

– Ведаеш, Максімка, няхай ягады яшчэ спеюць. Збяром іх пазней. Куды нам спяшацца?

– Добра, – пагадзіўся ўнук.– Толькі ж ты, дзядуля, не забудзь мяне паклікаць.

– Не бойся, не забуду.

Пра гняздо дзядуля ўнуку нічога не сказаў. Ён ведаў: Максімка – хлопчык цікаўны, дапытлівы, захоча паглядзець на птушанятак. паназіраць за імі. А Пліска-мама гэтага не любіць, можа нават адцурацца маленькіх дзетак. І тыя адны, вядома ж, не выжывуць...

Тайну дзядуля адкрыў Максімку толькі тады, калі гняздо апусцела. І не бяда, што ягады на гэтым кусціку пераспелі, пасохлі. Загое як весела спяваюць у садзе птушкі!

ЦЁПЛЫЯ ЗЯРНЯТКІ

Сцюдзёны вецер насіўся па горадзе з самай раніцы, заглядваў ва ўсе куткі, намёў сумёты снегу каля аўтобусных прыпынкаў.

Мікола прыбег са школы, зрабіў урокі і сказаў бабулі:

– Пабягу да дзядулі, дапамагу яму.

Міколкаў дзядуля працуе дворнікам, наводзіць парадак на іхняй вуліцы. Калі Міколка прыбег да яго, дзядуля расчысчаў

снег на аўтобусным прыпынку. Ubачыўшы ўнука, дзядуля абрадаваўся: памочнік прыйшоў, удвух яны хутка са снегам справяцца.

Міколка зграбаў шырокай лапатай снег, а дзядуля адносіў яго ў кучу. Па снег, сказаў ён, неўзабаве павінна прыехаць аўтамашына. Хлопчык стараўся. Дзядуля нават пахваліў яго: працаўнік расце! А потым ён дастаў з кішэні жменю зярнятак, падаў унуку:

– Накармі, Міколка, сінічак. Бачыш. Каля цябе круцяцца? Есці захацелі.

Дзядуля перасыпаў зярняткі ў Міколкаву руку. І хлопчык аднёс іх на лаўку, дзе было крыху зацішней. Пад паветку адразу ж зляцеліся птушкі, пачалі кляваць зярняткі. Гэтак агаладалі, што і на людзей забыліся.

Дзяўчынка, якая з маці чакала аўтобус на прыпынку, здзівілася:

– Халодныя зярняткі! І як яны іх ядуць?

Дома Міколка ўспомніў пра сінічак і дзяўчынку, запытаўся ў дзядулі:

– А што, зярняткі і праўда былі халодныя?

Дзядуля ўсміхнуўся ў вусы, хітравата паглядзеў на ўнука:

– Халодныя, кажаш? Ды не, унучак, зярняткі былі якраз цёплыя. Хіба ж ты не бачыў, як павесялелі сінічкі, калі падсілкаваліся? А таму павесялелі, што ім цёпла стала. Цёпла – ад цёпых зярнятак.

Міколка паабяцаў і заўтра дапамагчы дзядулю чысціць ад снегу трагуар. І ўявіў, як зноў будзе частаваць птушак. І як на халоднай гарадской вуліцы іх будуць саграваць цёплыя зярняткі.

ХЛУСЛІВЫЯ ВОЧКІ

Максімка ў суботу прыходзіць у госці да дзядулі з бабуляй. Жывуць яны ў адным горадзе, але ў розных мікрараёнах.

Старыя рады ўнуку, частуюць яго ласункамі, а дзядуля распытвае, што новага адбылося ў малога за той час, што не бачыліся.

Бабуля іншы раз папракае дзядулю:

– Ды дай ты яму хоць паесці! Прычапіўся бы смала!

Дзядуля на гэта адказвае:

– Мне ж карціць паглядзець, хлуслівыя сёння вочкі ў Максіма ці не. – І да ўнука:–Ну, ну, хлопча, дык, гаворыш, паводзіў увесь тыдзень у школе сябе добра, не парушаў дысцыпліны?

Хлопчык стараецца трымацца цвёрда, упэўнена, каб дзядуля не здагадаўся, што былі, як і раней, заўвагі. Насіўся ж па калідоры за Паўлікам, за што пабываў у дырэктара. А на наступны дзень на ўроку размаўляў – усё таму ж Паўліку байку пра асла апавядаў.Толькі ж ці ахвота пра гэта гаварыць? Але дзядулю не абвядзеш вакол пальца.

– Ох, і хлуслівыя ж у цябе вочкі!– ківае ён галавой і кліча бабулю:–Падыдзі, падыдзі, Сцяпанаўна, да ўнука, паглядзі...

Бабуля падыходзіць, прыглядаецца да ўнука, а тады насцярожана пытае ў яго:

– Няўжо праўду дзед гаворыць?

Але за ўнука адказвае стары:

– Гэта вочкі кажучь, а не я. Хлуслівыя вочкі нашага Максіма.

Хлопчык чырванее, падыходзіць да люстэрка і доўга прыглядаецца да сваіх вачэй. Быццам бы вочы як вочы. Толькі заўсёды выдаюць яго. Дзед, канешне ж, здагадаўся, што ён не толькі размаўляў на ўроку і насіўся па калідоры, але і што атрымаў двойку па літаратуры –забыўся верш вывучыць...

Ух, пачакайце, хлуслівыя вочкі!

ЗМЕСТ

Непаслужмянае мыла
Канфуз
Падзяка
Пісьмо
Задзіры
Сінічка-паштальён
Прагноз надвор'я
Незвычайны дыктант
Раўчук
Страшны сон
Памочнікі
Важны сусед
Шчаслівая
Капрыза
Мастак
Сакратарка
Гаспадар
Як сон знайшлі
Гузак
Дзядулева тайна
Цёплыя зярняткі
Хлуслівыя вочкі

© Інтэрнэт-версія: Камунікат.org, 2010 год

© PDF: Камунікат.org, 2010 год